

Огледало, загонетка, личност, икона, недоумица, истина



Слово Митрополита Месогее и Лавреотике Николаја, на промоцији грчког издања књиге Епископа Атанасија *Од слободе ка љубави*, одржаној 24. фебруара 2013, у сали филолошког удружења „Παρνασσός“, у центру Атине.

Слика

Исфλεκан, али не прљав. Раса пробушена, поцепана, закрпљена, истрошена, кратка, накриво одевена. Раскопчан око врата. Скуфија стара, знојава, изношена, набачена на главу какобило, никада како треба. Чарапе кратке, савијене на доле, виде се ноге, сасвим црвене, отечене. Ципеле у јадном стању; увек одлепљене, упропашћене. Све старо, у ритама, за бацање. Можда све то овде задобија вредност и служи свом циљу скривања ризнице.

Фигура посебна, накрива. Слика лоше урађена.

Лице оштрих црта. Неуобичајено. Дивље. Тамнопуто. Пуно бора. Очи

проницљиве, оштре.

Тело дебело, нескладно, тешкопокретљиво. Форма обимна, незграпна. Запуштено.

Ход тежак, несиметричан.

Глас као гавран. Оштар, тврд, нагао, безбојан. Када пева постаје још гори, руши се сваки осећај музикалности. Потпуно одсуство музикалности.

Реч изобилна, али без структуре, скаче са теме на тему.

Начин неорганизован, овлашан, често без дискреције, непредвидив.

Литург који прави неред. Све помера са свог места. Само Свети Путир остаје на свом месту, збринут и непоколебив. Поредак узмиче пред збрком, а типик пред бучним тумачењима, навике се изобличавају. Као што он сам воли да каже: „мирујем... немиран“.

Поред њега, ако си важан, биваш приморан да ћутиш, да заборавиш на свој значај или се изнутра буниш. Ако проговориш, трошиш своје достојанство. Ако си детенце, прво се уплашиш, а затим полудиш од одушевљења. Ако си његов, трпиш и збуњујеш се. Ако си у часу богослужења и пожуриш да учиниш оно што знаш, чујеш оно што никада ниси ни помислио. Ако си организован, сасвим губиш ритам. Ако си како треба, не знаш где да се сакријеш.

Тип несистематичан, несиметричан, хаотичан. За вид и за слух готово одбојан.

Ако судиш и размишљаш, биваш саблажњен. Ако останеш при томе што видиш и не размишљаш, одбацујеш га са манијом.

Речено је статуа, слика, изглед човека. Сигурно мало претеран у негативном нагласку. Надам се да ћу у наставку успоставити равнотежу.

Загонетка

Глас његов непријатан, ритам непостојећи, рима тешка; али реч његова магична, нечувена, аутентична, аутентична, истинита по садржају.

Изглед његов, непривлачан; али поглед магнетичан, проницљив.

Појава чудна, али његов додир егзистенцијално миловање. Из далека – дивља

звер; из близа детенце... 76 година. Велико дете!

Када га гледаш, показује се нељубазним, те журиш да га осудиш; када га упознаш, пред собом видиш једног ретког господара. Осим речи, он увек има и нечег материјалног да пружи. Он никада не заборавља добротинство и искрено узвраћа захвалност, увек изворно, искусно али без претварања. Увек га престиже.

Када га слушаш спонтано, он је тежак, распарчан, неусаглашен; ако га пратиш жедно, он је река мудрости, извор истине, доживљај духовне различитости, слутња јединствене вредности.

Као цвет пун трња, које штите своју ризницу. Дивљи цвет који ипак рађа живот и миомирише. Сасвим је стран цвећу из цвећара за трговину. На њему ничега намештеног. Ничега извештаченог. Сасвим без технике. Недодирнут историјским током, друштвеним схватањем, лажју компромиса, али веома присутан у збивањима.

Он је и епископ. Никаква веза са уобичајеном сликом епископа. Ни стил, ни начин, ни реч, ни израз лица не указују на уобичајено. Његова архијерејска митра, панагија, дикирије и трикирије, одежде, све је чудно. Али све слободно од експлоатације тржишта, од навика многих, од преовладавајућих менталитета. Све следи ритам практичне логике, следи ритам његове слободе. Немогуће га је клонирати, опонашати.

Он ништа не крије. Нема никаквог покушаја да улепша ствари да заокружи реч, шта више, он спонтано погоршава слику о себи. Помаже ти да му нанесеш неправду. Можда чак није ни свестан тога. Непретенциозан. Супротан лицемерју. Заиста истинит.

Ко је он. Шта хоће свим тим? Шта представља? Да ли јесте или се показује? Да ли је неблагородност то што има, или у себи скрива ризницу господства? Да ли је својеглав, чудан или скривени великан?

Личност

Ум блистав и просвећен. У свему гибак и лако покретан. Знања недокучива. Памћење бескрајно. Мисао брза. Хитрина и живост. Суд и синтеза јединствени. Поима дубоко. Још дивније од знања и доживљаја његова креативно понирање у тајну истине и живота.

Ширина схватања. У њему места има за све; у уму, али много више у срцу. Он је васељенски и свесветски и надсветски човек. Присуство пуно сигурности и силе. Савестан и храбар. Неустрашив. Смелост и иницијатива. Младост и свежина. Креативан и разоран. Пун живота.

Предањски и новатор. Шаљив и дубок. Пун истине.

Дубоко његово сродство са веома дубоком прошлошћу, предањем; јака његова веза са оним што је даље од есхатона. Борац са временом и његов победник. Јединствен. Непоновљив. Пун слободе.

Познавање историје задивљујуће, светоотачки осећај убедљив, богословска равнотежа неуобичајена, ретко познавање философије, познавалац детаља истине, и њених тајни.

Уопште није важно где се родио; шта и где је студирао, где је путовао, колико књига је написао. Није налик ни на кога, срећом. Не личи ни на добре ни на велике. Он има своју доброту и своју величину. Он је прави велики човек.

Он увек говори о тајни божанског Оваплоћења. Христос – савршени Бог и савршени човек, Богочовек. На тој основи веома божанствен и веома човечан, и више од тога: оба заједно; и веома смирен.

Срце које се прелива добротоу, спремно за највећу жртву. Друштво његово су напаћени, заборављени, наги, онеправдовани. Учен као ретко ко, друштвен као нико. Пријатељи његови – деца. Дете је и он сам. Мудрост старца, једноставност детета. Остареће и остаће дете. Прима Царство Божије као један од те деце. Он постаје свима све и чини све „најмањој браћи Господњој“.

Наизглед диваљ, а у срцу светост. Без благодати у слици, пун благодати у личности. Пун љубави и апсолутно слободан.

Богословље

Пред нама је нова књига владике Атанасија Од слобода до љубави. Једно поглавље говори о хуманизму Светог Николаја Кавасиле, а другоно нествореним енергијама Божијим по Светом Григорију Палами. Читајући те текстове, срећеш се, не са обичним професором који те учи, нити са образованим епископом писцем коме се дивиш, већ са једним рођеним богословом. Дубоко познавање дела ове двојице великих отаца богослова и

историјских елемената, који представљају оквир живота њиховог. Види се живи однос са етосом и богословљем њиховим. Углавном се, пак, чује богословски дах једног савременог богослова.

Не задовољава се само понављањем и анализом њихових мишљења и ставова, већ предузима анатомско удубљивање у њихове тајне и динамично интервенише богословски градећи на њиховом темељу. Говори богословски као својим матерњим језиком.

Читајући Григорија Паламу

Један поглед на друго предавање. Онако како он сам пише.

За приступање тајни Божијој постоји само један пут, откривење Божије пре свега у творевини, затим у промислу, избављењу, у домостроју спасења, то јест откривење Божије у историји (стр. 203).

Да би објаснио разликовање између Божије суштине и енергија Његових, тврди да Сушти није постојећи, него да је он сасвим други, Свети, „другачији“. Поред њега постоји другачија стварност, постоји свет (стр. 204). Јављање живог Бога као личности јесу „нестворене енергије“ Његове. Сушти не постоји у древној јелинској философији, као ни божанство, у средњем роду, нигде се не сусреће у Библији. Није Сушти из бића, већ је биће из Суштога. Личност има првенство (стр. 205). Сушти је првоначална реалност (стр. 206).

Дела Божија су Његова слободна дејства. Да ли ће их Он чинити или не, питање је Његове слободе, што претпоставља Њега као личност. Дела Божије: свет, човек, нису производи нужности, нити су производи дејства (=енергије) и воље, већ су дела Делатника и Вољнога (стр. 208). Не можемо да прихватимо Бога без енергије (стр. 209). Не говоримо о својствима Божијим, већ о дејствима (=енергијама) (стр. 215) Дејствујућег, које нам Га објављују.

Претходи да су Отац, Син и Свети Дух у заједништву између себе а затим констатујемо да имају једну заједничку суштину (стр. 210). Богословљем о Енергијама Божијим, Палама нам указује на Живога, библијског Бога, Који ничим није одредив, него је жива личност, битујућа личност (стр. 210).

Још је и слободан, не везан за питање смрти или бесмртности, постојања – непостојања. Речено важи за дела Његова (стр. 211). Он није везан Природом,

чак ни својом Суштином. Он њу има, а не она Њега.

И антрополошке последице: нисмо створени да бисмо постојали, већ да непрестано општимо (стр. 216). Вечни живот није неко блажено гледање Бога, већ живо заједничарење живих личности (стр. 218). Зато смрт није наша слепа судбина. Треба да устанемо против ње. Ми смо призвани у живот. Не можемо да не будемо револуционари против смрти (стр. 207).

Кроз Светог Николу Кавасилу

Речено нас води ка другој омилији о хуманизму Светог Николе Кавасиле, у којој срећемо изразе попут: отворено богословље, слобода и живот.

Говорећи о Кавасилином христоцентричном хуманизму, оно што непрестано понавља јесте то да је човек биће отворено, створено за живот, да непрестано учествује у животу, да живи, да се развија, да расте, да је у непрестаном динамичном покрету и богаћењу (стр. 90).

Кавасилу назива отвореним богословом и веома питомим човеком, који, како каже, није ни против Паламе, нити је много за њега. Он човека види, не издвојено, већ у односу са Христом, не само као Богом, већ као Богом Који је постао човек. Ослобођен од монофизитског искушења, изражава христолошку и христоцентричну антропологију. Очи, жеље, тежњу према љубави, све је у човеку створено од Бога да би упућивало Христу, али као Богочовеку (стр. 88).

Обожјење је сједињење са Христом, али без ишчезавања, него са испуњењем у Христу, и живљење у пуноћи. Имамо вечну могућност за узрастање и напредовање, за пуноћу живота (стр. 95).

Живот значи разрастање човека и учешће, непрестано општење, тј. могућност учешћа и општења све више и више. Само тако човек превазилази своје оквире (стр. 90). Религија, када није реч о живом Богу и живом човеку и њиховом сусрету, постаје идол (стр. 91). Човек је створен за живот, што значи за општење, то јест за љубав. Није створен да се затвори у себе, већ да непрестано превазилази себе дајући све силе своје (стр. 93).

То је одговор на изазов савременог хуманизма. Ако својим умишљеним достигнућима учинимо човека биолошки другачијим, срозаћемо га у беспомоћно стање (на пример помагалима за срце и дисање са иструлелим мозгом или учинивши га генетски јаким а душевно неспособним), тако

измењеног у људскости, да се упиташ: да ли уопште вреди сав тај труд који се зове историја или цивилизација или наука или човеков покушај (стр. 97).

Богослов

У неком тренутку, када говори о Фотију Великом и његовој школи, помиње ширину њиховог знања, говорећи: Колико много су ти људи читали... зато су и могли много да ураде, као Кирило и Методије (стр. 87). Такву ширину знања срећемо и код епископа Атанасија. Али то само по себи нема велики значај.

Са јединственим широкогрудим смирењем он признаје вредност свих савремених богослова. Нека допусти, међутим, и нама да исповедимо: други могу бити значајни, али он нас надахњује сигурношћу истинитог. Не дивимо му се због његових дарова. Имамо поверење за критеријум истине којим одишу његова реч и живот. Богословље његово је отворено, живо и утемељено, отачко, истинито, убедљиво Православно. Његова богословска реч, премда има јак темељ знања, није интелектуална нити мислилачка. Иако се изражава веома срдечно, није сентименталан нити раздражљив. Чује се као свевремен, стабилан, аутентичан. Произноси се веома са срцем кадрим да све потврди, али не и да га понесе.

Плод такве антропологије је отворен човек. Тако бисмо могли сажето да окарактеришемо епископа Атанасија: човек отворен, човек љубави и слободе. Његово дело и живот не само да одишу слободом и љубављу, већ и откривају њега самог као слободног и љубећег. Будући сам слободан, ослобађа и нас. Да употребимо његове речи, својом великом љубављу, дарује свима нама радост постојања и заједништва у љубави, која је врхунац (стр. 93). Он нам помаже да саздамо себе за вечност (стр. 92).

Благодаримо њему.

Са јелинског превео Д. Ристић

— eparhija-zahumskohercegovacka.com